

Referanser: KR 53/12, BM 38/12; KR 38/12, KR 15/12, NFG 7/12, 12/11 og 12/10, SKR 20/07,

Saksdokumenter:

Dato	Tittel	Dok.ID
01.02.2013	KM 07.1/13 Liturgi for velsignelse av hus og hjem.	91224
14.02.2013	KM 07.2/13 Liturgi for velsigning av hus og heim nynorsk.	91890

Liturgi for velsignelse av hus og hjem

Sammendrag

Liturgien for velsignelse av hus og hjem bygger i stor grad på en lignende nordsamisk liturgi som ble vedtatt av Samisk kirkeråd i 2007. Den nordsamiske liturgien har i norsk oversettelse også vært brukt av prester ved en rekke anledninger i mange deler av landet. Nemnd for gudstjenesteliv mente det var behov for å utarbeide en tilsvarende liturgi som kan vedtas av Kirkemøtet og inngå i Gudstjenesteboken 2011. Kirkerådet sluttet seg til det.

Liturgien er utformet slik at den kan brukes når noen flytter inn i et nytt hjem og ønsker at presten eller en annen kirkelig medarbeider skal komme og be for hjemmet og velsigne det. Liturgien kan også brukes når noen opplever uro og utrygghet i huset, eller hendelser som det er vanskelig å forklare, og ber om kirkens hjelp.

Forslag til liturgi ble sendt på en bred høring, i henhold til regelverk for liturgisaker. Hovedspørsmålet i høringen var om det er ønskelig å vedta en slik liturgisk ordning sammen med en veiledning, eller om det er ønskelig kun å utarbeide en veiledning. De fleste høringsinstansene ønsker at det vedtas som en liturgi, og ikke kun som en veiledning.

Saken ble behandlet på nytt av Kirkerådet etter høringen, og ble med noen mindre endringer sendt Bispemøtet til læremessig vurdering. Bispemøtet (BM 38/12) har ingen læremessige innvendinger mot at ordningen får status som liturgi, heller ikke til innholdet i ordningen slik den foreligger.

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å gjøre følgende vedtak:

1. Kirkemøtet vedtar forslag til *Liturgi for velsignelse av hus og hjem/Liturgi for velsigning av hus og heim..*
2. Kirkemøtet ber om at det utarbeides en veiledning til liturgien.

Saksorientering

Kirkerådet gjorde i møtet 15. – 16. mars 2012 følgende vedtak om det forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem som Nemnd for gudstjenesteliv hadde utarbeidet:

KR-015/12 Vedtak:

- 1. Kirkerådet vedtar at det fremlagte forslag til liturgi for Velsignelse av hus og hjem – med de merknader som fremkom på møtet – sendes ut på høring.*
- 2. Kirkerådet ber om å få saken tilbake etter høringen på sitt møte i september, med tanke på vedtak på Kirkemøtet 2013 etter den prosedyre som gjelder for liturgisaker.*

Kirkerådet sendte saken på høring og mottok hørings svar fra 25 høringsinstanser. Hovedspørsmålet i høringen var om det er ønskelig å vedta en slik liturgisk ordning sammen med en veiledning, eller om det er ønskelig kun å utarbeide en veiledning. 19 av 25 høringsinstanser ønsker at det vedtas som en liturgi, og ikke kun som en veiledning. 6 av biskopene har avgitt hørings svar.

Høringsinstansene slutter seg også til at liturgien skal brukes både ved innflytting i et hjem og ved opplevelse av uro og utrygghet. I høringen fremkom det et ønske om at det siste hensynet skulle ivaretas tydeligere enn høringsforslaget la opp til. Som en følge av dette ble formuleringen «uro og utrygghet» presisert til «uro, utrygghet og hendelser som er vanskelig å forklare». Høringen gav også klar støtte til prinsippet om at kirken ikke skal «stille diagnose» ved opplevelse av uro og uforklarlige fenomener, men lytte og ta menneskers erfaringer på alvor og gi hjelp ved samtale og en liturgi preget av Guds ord og bønn.

En nøktern bruk av symboler som kors og lys ble også ønsket inn i veiledningen til liturgien. Dessuten ble det presisert at det bør finne sted en samtale med de berørte før den liturgiske handlingen og forbønnen skjer, og at forsakelsen og troen kan inngå i den liturgiske handlingen. En rekke mindre endringer i tekster og bønner m.m. ble også foreslått.

I etterkant av høringen ble forslaget også drøftet i Bispemøtet i 11.-15. juni (BM 20/12). Etter denne prosessen ble det innarbeidet en rekke mindre endringer i det forslaget som Kirkerådet fikk seg forelagt:

1. Det ble sterkere presisert at ordningen kan brukes både ved innflytting og ved andre anledninger, samt at det kan brukes på arbeidsplassen eller lignende. Det er en forutsetning at de som bor i eller bruker huset er til stede.
2. Det ble presisert at ved forbønn i hus der man opplever uro, utrygghet eller hendelser det er vanskelig å forklare, skal det være en samtale mellom dem som ber om en forbønnshandling og den som er tilkalt.
3. En tidligere rubrikk om symbolbruk ble innarbeidet i selve handlingen.
4. I rubrikken over salmeforslag ble noen nye salmer lagt til.

5. Ved skriftlesningene ble det presisert at også noen av dem som hører til i huset kan lese tekst, og at det kan være andre enn de oppsatte, gjerne en av søndagens tekster.
6. Trosbekjennelsen, evt. med forsakelsen, ble satt inn som et nytt ledd
7. I punkt 7 bønn, er det kommet inn noen faste bønneformuleringer som kan bes, som alternativ til en fri bønn.

Da saken ble behandlet i Kirkerådet 27.-28. september 2012, gjorde Kirkerådet følgende vedtak:

1. *Kirkerådet slutter seg til det reviderte forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem, med følgende endringer:*
  - *Tilføyelse i rubrikkens punkt 2) – Dersom presten eller en annen kirkelig medarbeider blir bedt om...*
  - *Endring i rubrikkens punkt 3) – Vigslede medarbeidere bruker...*
  - *Endring i rubrikken ved liturgiens punkt 3 Skriftlesning - ..., leser en eller flere av disse tekstene*
  - *Endring i rubrikken ved liturgiens punkt 7 Bønn - ...kirkelig medarbeider kan også be en fri bønn...*
2. *Kirkerådet ber om at det utformes en veiledning på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.*
3. *Kirkerådet sender forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem til Bispemøtet for læremessig uttalelse.*
4. *Kirkerådet ber om å få saken tilbake til møtet i desember med tanke på å forberede saken til vedtak i Kirkemøtet 2013.*

Kirkerådets endringer ble innarbeidet, og saken ble sendt til Bispemøtet for læremessig uttalelse. Bispemøtet behandlet saken i sitt møte 15.-19. oktober 2012 og gjorde følgende vedtak:

Bispemøtet har fått oversendt fra Kirkerådet forslag om liturgi for velsignelse av hus og hjem til læremessig uttalelse.

Bispemøtet har særlig drøftet hvorvidt dette bør ha form av en liturgi eller en liturgisk veiledning. Det kan foreligge gode grunner for begge alternativer, og det er også slik at en liturgi er en mer formell ordning av høyere dignitet enn en liturgisk veiledning. Bispemøtet har ikke læremessige innvendinger til at ordningen fastsettes som en liturgi. Bispemøtet har heller ikke læremessige merknader til det forslag som foreligger.

Til punkt 3 i rubrikken vil Bispemøtet foreslå at bruk av liturgisk drakt/tjenestedrakt gjøres frivillig ut fra en vurdering av situasjonens egenart.

Kirkerådet sluttbehandlet saken i sitt møte 6.-7. desember 2012. Forslaget fra BM til endring angående bruk av tjenestedrakt ble innarbeidet i det forslaget som Kirkerådet med dette legger fram for Kirkemøtet.

1. Bakgrunn

NFG var kjent med at det allerede foreligger en liturgi for "Velsignelse av hjem", utarbeidet av Nordsamisk liturgiutvalg i 2001. Den inngikk som en del av den nordsamiske oversettelsen av Gudstjenestebok I-II, som (nåværende) biskop Per Oskar Kjølås forestod. Senere er denne liturgien blitt oversatt til norsk (bokmål) og har vært brukt av prester ikke bare i Nord-Norge, men også i andre deler av landet. Liturgien følger i store trekk en tilsvarende ordning som Den evangelisk-lutherske kirke i Finland utgav allerede i 1985.

Å vedta en liturgi for velsignelse av hus og hjem er derfor ikke noe helt nytt i vår kirke. Forslaget som Kirkerådet med dette legger fram for Kirkemøtet har svært mange likhetstrekk med liturgien fra Nordsamisk liturgiutvalg, men er ikke helt identisk med denne.

Felles for begge liturgiene er at liturgien primært er tenkt brukt når noen flytter inn i et nytt hjem og ønsker at presten eller annen kirkelig medarbeider skal komme og be for hjemmet og velsigne det. Samtidig er det mulig å bruke liturgien også når noen opplever uro, utrygghet eller hendelser i huset som det er vanskelig å forklare. Denne kombinasjonen i bruken av liturgien er i seg selv et viktig poeng. Begge disse behovene er til stede i dag. Liturgiene har vært etterlyst og imøtekommer et behov i ulike deler av landet. Nå er det naturlig å la dette inngå som del av gudstjenestereformen i Den norske kirke.

2. Teologiske og kirkehistoriske overveielser

A. *Alt det Gud har skapt er godt og helliges ved Guds ord og bønn*

Den teologiske begrunnelsen for denne og for alle andre velsignelsesliturgier finner vi i bibelordet: "Alt det Gud har skapt, er godt, og ikke noe skal forkastes når det mottas med takk. For det helliges ved Guds ord og bønn" (1 Tim 4,4-5).

I Den norske kirkes Ordning for kirkevigsling henvises det direkte til dette bibelordet i forkortet form som det teologiske grunnlaget for kirkevigsling og for vigsling av kirkegård: "Alle ting blir helliget ved Guds ord og bønn". Men også for andre typer velsignelser, hvor det ikke henvises uttrykkelig til dette bibelordet, gjelder det at Guds ord og bønn er det sentrale innhold i velsignelsen. I den nordsamiske liturgien for Velsignelse av hus og hjem er denne bibelhenvisningen med. Nemnd for gudstjenesteliv (NFG) diskuterte om en i liturgien for Velsignelse av hus og hjem skulle henvise uttrykkelig til dette bibelordet i innledningsdelen, eller om det kun skulle være en

stilltiende forutsetning for liturgien. NFG valgte å plassere denne formuleringen som innledning til lesningene (del 3).

Uansett står 1 Tim 4,4-5 sentralt i velsignelsesliturgier. I den foreslåtte liturgien for Velsignelse av hus og hjem anvendes dette bibelordet på hus og hjem, som dermed betraktes som en viktig del av Guds gode skapergaver. Bibelordet er i sin opprinnelige sammenheng rettet mot dem som ”forbyr folk å gifte seg og krever avhold fra mat”. Apostelens poeng er at ekteskap og mat inngår som del i ”alt det Gud har skapt”, og som ”er godt”. Hus og hjem – som livsvilkår og institusjon – kan vi også betrakte som del av Guds skaperverk, og som noe godt. Det representerer ikke noe urent eller religiøst problematisk. Denne positive skapelsesteologi var et svært sentralt punkt i oldkirkens oppgjør med annen lære som så ned på og forkastet det skapte. Denne skapelsesteologi ble på mange måter fornyet gjennom reformasjonen, først og fremst ved Martin Luthers teologi.

Når hus og hjem ”helliges ved Guds ord og bønn”, faller enhver tvil om at det er godt, bort. Samvittigheten blir trygg og klar, og den troende frykter ikke for å kunne ta det i bruk. I forbindelse med opplevelse av uro i hus, gir en slik tankegang god mening. Guds ord og bønn gir hjelp til å overvinne usikkerhet, tvil og frykt.

Men også når det ikke foreligger en slik uro, gir det god mening at hus og hjem helliges ved Guds ord og bønn. Det kan oppleves som en betryggende bønn til Gud om å beskytte hjemmet og huset fra fremtidige farer og gjøre det til et godt sted å leve. Dessuten innebærer helligelsen noe mer: Ved helligelsen av dette skapergode som Gud gir alle mennesker uavhengig av deres tro, får hjemmet og huset en dyp åndelig betydning. Det betraktes ikke som noe selvsagt, som noe nøytralt eller uvedkommende for vårt trosliv. Det naturlige og ”selvsagte” blir en sentral del av den kristne identitet og helliggjørelse, simpelthen ved at det ”mottas med takk”. Denne takken til Gud kommer tydelig fram i Timoteusbrev-teksten, hvor det sies at livsgodene nettopp er gitt ”for at de som tror og kjenner sannheten, skal ta imot den med takk” (1 Tim 4,3).

Dette bibelordet viser hvor sentralt takken for Guds skapergaver er i den kristne tro. Takken gjelder altså ikke bare det vi kan kalle *fredesgodene*, men også *skapelsesgodene*. Den kristne helliggjørelse knytter seg til begge disse gavene, og kommer til uttrykk i at de mottas med takk til Gud.

Helligelsesmiddelet for disse gode skapergavene er i følge dette apostelordet ”Guds ord og bønn”. Dette middelet har kirken til rådighet når noen anmoder om at noe eller noen blir velsignet, bes for og helliges. Liturgien som foreligger avspeiler dette ved at skriftlesninger og bønner er det sentrale liturgiske element. De ulike dimensjonene ved troen på den treenige Gud som skaper, frelser og helliggjører kommer til uttrykk i liturgiens forslag til bønner og bibeltekster.

B. Kan ”ting” velsignes? Økumeniske perspektiver.

Generelt har den lutherske kirke vært tilbakeholdende med å velsigne ”ting”, altså fysiske objekter som hus og bygninger, når en ser bort fra vigsling av kirkebygg.

I løpet av middelalderen hadde det vokst fram en rekke velsigneshandlinger for konkrete ting og for ulike anledninger, noe som i katolsk terminologi betegnes som *sakramentalier*. Denne fremveksten kan ha skjedd på grunn av den materielle usikkerhet folk levde i, hvor man ønsket beskyttelse mot demoner som fratok folk helse, liv og eiendom. Også det nære forholdet mellom natur og menneske kan ha bidratt til dette. Samtidig kan dette ha vært en mulighet for kirken til å få økt makt ved at alle forhold i livet skulle knyttes til kirkelige velsigneshandlinger. Slike handlinger fantes over alt i det offentlige og private livet i middelalderen.

Kritikken av alle disse velsigneshandlingene, både ut fra bibelske og sjelesørgeriske hensyn, var et sentralt ankepunkt fra reformatorenes side, og førte til en radikal reduksjon av velsignelser i protestantiske kirker. Bruk av vievann ble av Luther betraktet som en bespottelse av dåpen, fordi Guds ord og bønn var velsignelsesmiddelet. En reduksjon av velsigneshandlinger skjedde også i den romersk-katolske kirke, både på 1600-tallet og etter 2. Vatikankonsil (1960-tallet). Her er det blitt vanlig å knytte velsignelse av ”ting” nært sammen med menneskene det gjelder, som i formularet: ”Velsign dette *huset*, så *de som bor der* kan leve sammen i glede og fred”.

I flere lutherske kirker har man i nyere tid gått den motsatte vei og innført nye velsigneshandlinger. De tyske protestantiske kirker i VELKD vedtok i 1951 en rekke ”innvielseshandlinger” for hus og hjem, skoler, offentlige bygg, broer med mer. Dette ble videreutviklet i 1987 til barnehager, aldershjem, sykehus, arbeidsplasser, fritids- og sportssentra. Begrunnelsen for dette var Luthers forklaring av den fjerde bønnen i Fadervår: ”Gi oss i dag vårt daglige brød.”

Andre kirker har en innarbeidet praksis med å velsigne hus og hjem, åkrer og båter, noe som det også er en viss tradisjon for hos oss. I ortodokse kirker er det vanlig med velsignelse av nye hjem og ulike kjøretøy. Både biler, båter og fly velsignes med tanke på dem som reiser ”på land, på havet og i luften”. Både i ortodokse kirker og i den romersk-katolske kirke brukes vievann, som en påminnelse om dåpen. Det ligger i slike velsignelser en bønn om vern mot fare, ulykke og uår.

I Gudstjenestebokens (1992) bestemmelser om Vigsling av kirke med mer fremgår det på hvilken måte ”rom og inventar” helliges:

Vigsling av kirkehus, rom og inventar skjer ved at menigheten høytidelig tar dem i bruk for første gang ved en offentlig gudstjeneste og helliger dem ved Guds ord og bønn. Fra da av er de reservert for bruk i menighetens liturgiske liv” (GB II,221f).

Når et kirkehus vigsles, og kommer under et særlig bruksvern og regelverk, på en helt annen måte enn alle andre bygninger og rom, inkluderes altså rom og inventar i vigslingshandlingen. Kirkens inventar vigsles ikke separat. Bygg, kirkerom og inventar er

vigslet når menigheten ”høytidelig tar dem i bruk for første gang”. Vigslingsmiddelet er ”Guds ord og bønn”, slik det også sies i innledningen av vigslingsliturgien: ”Herrens apostel sier: Alle ting blir helliget ved Guds ord og bønn. Slik skal også vi i dag vigsle denne kirke/dette kirkerom.”

I Den norske kirke finnes det altså ikke egne velsignelser for noen særskilt del av inventaret, verken for alter, prekestol, døpefont, kalk og disk eller for noe annet. Vi har imidlertid en egen, kort liturgi for ”Når et nytt orgel tas i bruk”, som inneholder skriftlesning og bønn før selve gudstjenesten begynner (GB II, side 247). Grunnen til dette er at orgelet sjelden er på plass når kirkebygget, med rom og inventar, vigsles. Orgelet tas som oftest i bruk på et senere tidspunkt, og har derfor en egen velsignelse. I tråd med dette kan det kjennes naturlig, om en i en vigslet kirke får en ny døpefont eller en annen gjenstand som er viktig for gudstjenestelivet, å markere dette ved å lese et bibelord og be en bønn.

C. Kan hus og hjem velsignes?

Vi vet at fra svært tidlig tid i kirkens historie har kristne bedt når de har flyttet inn i en bolig. Bønn og velsignelser var en sentral del av kristnes hverdag. Biskop Athanasios den store (295-373) foreslo Salme 30 som en slik innvielsesbønn.

Det er en gammel kateketisk tradisjon i den katolske kirke å starte det nye året med en velsignelse av hus og hjem i åpenbaringstiden. I flere katolske land går prester gate for gate og velsigner hjemmene i åpenbaringstiden, andre steder kommer de på anmodning til det enkelte hjem. Over dørkarmen skriver presten med hvitt kritt inn bokstavene C + M + B, som står for ”Christus Mansionem Benedicat” og betyr ”Kristus velsigne hjemmet”. Bokstavene kan også stå for de hellige tre konger, Caspar, Melchior og Balthasar. Denne praksis har et gammeltestamentlig forbilde: ”Du skal skrive dem (dvs. ordene) på dørstolpene i huset ditt og på portene dine” (5 Mos 6, 9). I Tyskland skjer mange steder vandringer på Helligtrekongersdag hvor man fester en lapp eller bønneseddel over dørstokken med årstallet og de tre bokstavene. Bønnesedlene kan også velsignes i kirken, med følgende bønn: ”Hold din beskyttende hånd over våre hjem i hele dette nye året, og gi at vi når den tid kommer, finner en evig bolig beredt for oss hos deg i himmelen”. Dette er altså en årlig velsigneshandling, og er ikke bare knyttet til situasjonen med å flytte inn i et hus.

Velsignelse av hus og hjem står i en særstilling, også i vår tradisjon. Andakt med skriftlesning, bønn og salmesang har lenge hatt denne velsignende funksjonen. Men også konkrete gjenstander som bilder, husaltere med en bibel eller andaktsbok og broderier med bønner som ”Gud velsign vort hjem” har ikke vært uvanlig. I dag har mange også ikoner i hjemmet, og selv om disse ikke har den samme betydning og bruk som i ortodoks tradisjon, uttrykker de ofte et ønske om vern og velsignelse over hjemmet. Kristen sang og musikk er også viktig for mange i dag. Det kan oppleves både som å bekrefte ens identitet og å fylle rommet og atmosfæren i huset med velsignelse. Og høytidene markeres med lys, blomster, religiøse bildemotiver, juletre, adventsstjerne,

kors og andre symboler på høytidene. Dette er åpenbart ikke bare *estetiske* uttrykk, men uttrykker også en religiøs og kristen dimensjon.

Det finnes ulike måter å tenke om sansning og fornemmelse av rom og hjem på: En kan betrakte handlingene og symbolene i rommet som pedagogiske hjelpemidler for, og som ekspressive uttrykk for dem som bor i huset. De er bare virksomme når en er seg bevisst disse uttrykk. Altså, atmosfæren ”sitter i hodet”. Vi skaper rommet med våre mentale konstruksjoner.

Men en kan også betrakte dette som midler som skaper en atmosfære som ”sitter i veggene”, og ikke bare er virksomme når en er seg dette bevisst. Rommet skaper oss. Winston Churchill sa det slik: ”Først former vi bygningene, deretter former de oss.” På en eller annen måte virker velsignelseshandlinger og religiøse symboler inn på vår opplevelse av rommet, og ikke bare når en er seg bevisst hva dette representerer. De bidrar til å skape det vi ofte kaller *atmosfæren* i rommet - i samspill med det som beboerne sier og gjør. Og hendelser som har skjedd i rommet, som for eksempel en innvielse og velsignelse av hjemmet, kan sette et varig spor i rommet. Dette er aldri uavhengig av den forståelse og betydning som menneskene som bor der gir dette, men inngår i et samspill mellom den kraft som ligger i handlingen eller symbolene - og den menneskelige bevisstheten.

Disse to hovedtendensene til å tenke om hus og hjem på, kan vi antakelig også gjenfinne i to av evangeliene; i fortellingen om Jesus som sender ut disiplene to og to foran seg til ulike byer og steder. Her står det skrevet hos Lukas at Guds fred skal komme over *folkene* som bor i huset, mens hos Matteus står det at freden skal komme over *huset selv*.

Lukasversjonen

Men når dere kommer inn i et hus, skal dere først si: ´Fred være med dette hjemmet!´ Og bor det et fredens menneske der, skal freden deres hvile *over ham*. Hvis ikke skal den vende tilbake til dere selv (Luk 10,5-6).

Matteusversjonen

Når dere kommer inn i huset, skal dere hilse det med fred. Og er huset det verdig, skal freden komme *over det*, men dersom huset ikke er det verdig, skal freden vende tilbake til dere selv (Matt 10,12-13).

I begge tilfelle beskrives freden som en virksom, romlig og objektiv makt, som hviler over dem som tar imot den, eller vender tilbake til ”avsenderen” når de ikke tar imot freden. Vi kan i dag betrakte dette som arkaiske forståelses- og uttrykksmåter, og særlig Matteusversjonen, som i sterkere grad synes å la freden komme over huset og ikke bare over personene som bor i det.

Men for mange i dag er ikke dette gammeldags, men en naturlig måte å forstå en rekke livsfenomener på. Her kan en ikke bare tenke på det som har vært kalt ”nyreligiøsitet” eller «ny spiritualitet». Også et begrep som ”performativt språk” (dvs. ord som får ting til å skje, slik som en ordre, en domsavsigelse, en velsignelse og lignende) har gitt nytt

perspektiv på den skapende og legende kraften som ligger i ritualer og symboler. Ord som ofte anvendes i dag, både i dagligtale og i mer teoretisk sammenheng, ord som ”atmosfære”, ”energi” og ”utstråling”, uttrykker alle en romlig kraftdimensjon ved tilværelsen hvor både tingene, handlingene og menneskenes kropp, bevissthet og ånd spiller med.

Den svenske teologen Sigurd Bergmann hevder at den romlige dimensjonen har vært forsømt i teologiens historie. Begrepet *atmosfære* mener han kan gi en ny tilnærming til forståelsen av rommet ved å forstås som ”mellanrummen mellan själ och kropp, ande och materia, människa och omgivning”.

Viktig i denne sammenheng er at enten en går ut fra en slik tenkemåte, eller er skeptisk til å tenke i slike baner, kan en likevel være enige i at kirken kan eller bør ha et ritual for forbønn og velsignelse av hus og hjem. En slik liturgi kan svare på behovet mange mennesker har for vern mot fare, gi hjelp til å tolke livet og hjemmet på en meningsfull måte og forkynne den kristne tro og takken for Guds skapergaver i forhold til hjemmet og de nære relasjoner.

D. Velsignelse - eller utdrivelse?

Den foreslåtte liturgien tenkes brukt ved to svært ulike situasjoner:

1. Når noen ber presten eller en annen kirkelig medarbeider komme og velsigne deres hjem ved innflytting eller ved en annen anledning.
2. Når noen ber presten eller en annen kirkelig medarbeider komme til hus der man opplever uro, utrygghet eller hendelser som er vanskelig å forklare.

Primært er liturgien utformet for det første formålet, men inkluderer også det andre formålet. Begge deler har vært etterspurt i ulike deler av landet, særlig siden 1990-tallet, men uro i huset har fått størst oppmerksomhet i media og den offentlige debatten. Til denne debatten har biskop Per Oskar Kjølås understreket følgende:

Det er helt i orden med fokus på dette, så lenge de ikke kalles for åndeutdrivelse eller jakt på spøkelser. Det er ikke der vårt fokus ligger, den ligger i velsignelsen og det å be for et hus og at folk må få leve i fred. Vi er ingen diagnostikere som går inn og sier at folk har spøkelser i huset. Vi lytter til folk, hører hva de har å fortelle og lager en bønn. Dette hører med til kirkens absolutt viktigste oppgave; å velsigne mennesker og deres livsvilkår og å be for dem (*Dagbladet 6.11.2008*).

Denne tenkemåten synes stort sett å ha blitt fulgt når prester i Den norske kirke har vært bedt om å stille uro i hus og hjem. Opplevelsen av uro eller hendelser det er vanskelig å forklare gis ingen diagnose i form av teorier om spøkelser, gjenferd eller reinkarnasjoner, energier eller liknende, men man imøtekommer simpelthen bønner om hjelp mot opplevd uro i huset. En går ikke inn med en rekke særlige virkemidler, slik mange innenfor nyreligiøse miljøer tilbyr i dag, som å rense hus ved hjelp av de fire elementene ild, vann, jord og luft. Heller ikke gamle råd om å legge inn mynter i hjørnene av rommet eller lignende blir fulgt. Det er Guds ord og bønn og kristne symboler som tas i bruk.

Handlingen har ikke preg av å være noen utdrivelse, men en forbønns- og velsignelseshandling med korstegn, og gjerne i sammenheng med en samtale.

En slik nøktern tilnærming til det som oppleves som fryktskapende og/eller overnaturlige fenomener, har lenge preget rådgivningen til prester. I Kirkeritualet fra 1685 finner vi denne tilnærmingen i rådet til prester som blir tilkalt til noen ”som holdes for at være besat, eller i anden Maade plages av Djevelen eller hans onde Redskab”. Her sies det om presten at:

da maa han ingenlunde afslaae det; men bør efter sit Embedes pligt, i Herrens Navn, efter foregaaende alvorlig Bøn og Påkaldelse til Gud, strax at forføie sig til den Syge og fornemme hans Tilstand.(...) Han maa ikke være for hastig til at dømme derom, at han enten gjør for lidet deraf, eller og for meget. (...) Ikke heller skal en Guds Tjener være for hastig til at troe den gemeene Tale om sådanne Syge; men han bør at være betenksom i sine Domme...”. Presten skal be og lese fra Skriften ”inde hos den Anfægtede, og altid slutte med Herrens Bøn, og Velsignelsen over den Lidende” (3. art).

I denne teksten, som her er gjengitt i en forkortet form, kan en tydelig gjenkjenne rådet om ikke å avslå å gå til noen som ber om hjelp mot det som holdes for å være urovekkende fenomener. Dessuten er det en oppfordring til ikke uten videre å godta de forklaringer som gis, vise omsorg for dem som plages, og så bruke Guds ord og bønn, med Fadervår og velsignelse.

En slik rådgivning må fortsatt legges til grunn for bruken av den foreslåtte liturgien for Velsignelse av hus og hjem i de tilfeller der foranledningen er opplevelse av uro eller utrygghet.

Liturgien for Velsignelse av hus og hjem skal dekke både den gledelige begivenhet det gjerne er å flytte inn i et nytt hus/leilighet – og situasjonen med uro og utrygghet i hus og hjem. Da er det viktig å fremheve *takken* over Guds gaver i dette. Samtidig må ikke situasjonen skjønnes. I begge situasjoner må liturgien også ta på alvor *de farer og destruktive krefter* som kan gjøre seg gjeldende i et hjem. Bønnen bør være konsentrert om tryggheten ved å være i Guds omsorg og inneholde en bønn om å bli befridd fra det onde, slik som i Fadervår. Disse anliggender har det vært viktig å få fram i det fremlagte forslaget.

3. Fra høringen

Hovedspørsmålet i høringen var:

Er det ønskelig at det vedtas en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem? Hvis svaret er nei, bør det da utarbeides en veiledning for prester og andre kirkelige medarbeidere om dette?

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd ”ser behovet for en slik liturgi” og mener at ingressen i høringsbrevet ”kunne ha vært mer åpen og offensiv, og satt denne liturgien tydeligere i sammenheng med kirkens tradisjoner og behov i vår tid.” Følgende innledning foreslås:

Kirken har lang tradisjon for velsignelse av hus og hjem. Dette har vært gjort både med positive foranledninger, som når et hus tas i bruk, og når de som bor i eller bruker huset, opplever uro og utrygghet. De senere årene har det blitt økt oppmerksomhet rundt denne typen fenomener, og stadig flere søker og venter hjelp fra kirken. Både i kirke og samfunn er det også en fornyet bevissthet om ritualenes og symbolenes positive verdi og virkning.

I mange kirkesamfunn har de en vedtatt liturgi for slike velsignelseshandlinger. Dette har vi manglet i Den norske kirke. Samisk kirkeråd vedtok i 2007 en liturgi for dette bruk, og mange prester i landet har benyttet seg av denne. Det er nå behov for at Kirkemøtet vedtar en lignende liturgi for en verdig velsignelse av hus og hjem.

Dessuten mener høringsinstansen at ”det bør i tillegg utarbeides en veiledning for prester og andre kirkelige medarbeidere om hvordan handlingen kan *forberedes* sammen med de som ønsker velsignelsen, og om *utførelse* og bruk av *symboler*”. I tillegg foreslås det at ordet ”nye” tas ut i uttrykket ”velsigne deres nye hjem”, da liturgien også kan benyttes i ”gamle” hjem.

Hamar biskop/Hamar bispedømmeråd er kritisk til en slik fast liturgisk ordning:

Nei, det bør ikke vedtas en fast liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem. Vi mener det ikke er naturlig å vedta en slik liturgi, fordi dette bør kunne gjøres ryddig og ordentlig ut fra den enkelte prests liturgiske kompetanse og pastorale skjønn. Ordningen hører ikke hjemme som en del av de kirkelige handlinger, men kunne for eksempel stå i Den norske kirkes bønnebok. Kirken kan ikke vedta nye liturgier for ethvert behov. Å sette sammen enkle forbønnsritualer bør være et tema som ligger innenfor prestens liturgiske utdanning. Det vil likevel være nyttig å ha et forslag til en liturgi f eks i Den norske kirkes bønnebok. Det kan også gjerne utarbeides en enkel veiledning som ivaretar en kvalitetssikring av en slik handling.

Tunsberg bispedømmeråd finner at det er tjenlig med en liturgisk ordning:

Tunsberg bispedømme anser det som tjenlig at det vedtas en slik liturgisk ordning. Vi har i vårt bispedømme registrert et behov for at det finnes en slik liturgi. Dette gjelder særlig de tilfeller der prester har blitt bedt om å komme til hus der en opplever ulike former for uro. Den nordsamiske liturgien har da blitt bruk med den samme veiledning som er skissert i forslaget. Det å legge hjemmet under Guds velsignelse ved bønn og Guds ord har skapt trygghet. En egen liturgi på dette området viser at kirken er opptatt av hele mennesket og skaperverket.

Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd kommenterer først menneskets ”gudbilledlighet” og vår tids rasjonalistiske kultur:

Å lage en liturgi for velsignelse av hus og hjem i Norge er vanskelig fordi vi lever i et samfunn som i stor grad er avmystifisert og avsakralisert. Gjennom et par hundreår med en rasjonalistisk kultur har det blitt mindre og mindre rom for det uforklarlige. Siden

årtusenskiftet ser vi likevel en tendens til at det åndelige igjen betraktes som en del av virkeligheten. Kanskje går utviklingen den veien at kirkelig velsignelse av hus og hjem vil bli sett på som en virksomhet som det er naturlig at kirken driver med?

Også i Den norske kirke har fornuften en stor plass. Det kan argumenteres med at det å være skapt i Guds bilde blant annet innebærer å ha et intellekt og en fornuft. Samtidig betyr ”gudbilledligheten” at vi som mennesker kan ha kontakt med det guddommelige; vi er åndelige vesener. Kirken er derfor en samfunnsinstitusjon som holder døren åpen for en åndelig virkelighet. Selv om velsignelse av hus og hjem er lang mer vanlig i ortodoks eller katolsk sammenheng, finnes det en tradisjon og en praksis for dette også i Den norske kirke. I Nord-Norge er dette praktisert av mange prester i lang tid. I Agder og Telemark bispedømme er det også eksempler på at prester har bedt for og velsignet hus og hjem.

Ut fra dette drøfter høringsinstansen om det er i tråd med luthersk bibeltolkning ”å velsigne ting”, og ikke kun ”velsigne mennesker”:

En velsignelse av et hus reiser spørsmålet om det er god luthersk teologi å velsigne ting. Den lutherske kirke har vært tilbakeholden med å velsigne ting eller rom, men åpen for velsignelse av mennesker og tid. [...] Dersom døde ting skal velsignes, vil man kunne få en oppfatning av at tingene i seg selv er ”hellige”, og vi nærmer oss da en form for magisk virkelighetsoppfatning som har fellestrekk med panteistiske eller polyteistiske religiøse retninger der man finner guddommen i naturen og i kulturgjenstander. Veien fra slike forestillinger til det kirken tradisjonelt kaller avgudsdyrkelse, kan være kort.

Velsignelse av hus kan derfor være problematisk. Velsignelse av husets beboere vil være mer i overensstemmelse med en luthersk bibeltolkning. Her er det sentralt at bare mennesket er skapt i Guds bilde. Det står i en gudsrelasjon, og mennesket er derfor under Guds velsignelse på en spesiell måte. Samtidig skal vi utfra en skapelsesteologisk betraktning være bevisste på at alt er skapt av Gud, i en viss forstand er bærere av det hellige. Og dette skal inkludere ”døde ting” som hus, er et annet spørsmål. I alle fall må man kunne si at hjemmet og fellesskapet mellom de som bor i samme hjem, er en skaperordning.

I det bibelske materialet er velsignelsen for det meste knyttet til mennesker og til Gud. ”Velsignet er Gud/Herren” er et hyppig brukt uttrykk. (Jfr. 1 Mos 24,27, Salme 28,6, Luk 1,68, Joh 12,13). I de fleste tilfeller der det er snakk om velsignelse, er det mennesker som blir velsignet av andre mennesker eller av Herren. Patriarkene velsigner for eksempel sine sønner (1 Mos 27,30 og 1 Mos 48,15) eller folket (3 Mos 9,22). At Gud velsigner mennesker har vi også mange eksempler på. De mest sentrale er beretningene der Gud velsigner Adam og Eva (1 Mos 1,28), patriarkene (1 Mos 24,1, Gal 3,9) og Israel (5 Mos 7,14). Videre velsigner Jesus barna (Mark 10,16) og disiplene (Luk 24,51).

I tillegg til velsignelse av Gud og mennesker, har vi noen eksempler på velsignelse av skaperverket. Jesus velsigner brødene og fiskene (Luk 9,16). I skapelsesberetningen velsigner Gud fugler og dyr (1 Mos 2,3) og Gud velsigner den sjuende dagen, sabbaten (1 Mos 2,3). I det nye Testamentet uttrykkes det at åkeren blir velsignet av Gud (Hebr 6,7).

Vi har også noen tilfeller der personer og ”hele deres hus” blir velsignet (1 Krøn 13,14). Her vil det være søkt å hevde at det er selve huset som fysisk objekt som blir velsignet. Det er snarere snakk om husstanden og storfamilien.

Ut fra dette finner *Agder og Telemark biskop/Agder og Telemark bispedømmeråd* at det uproblematisk å ha »en liturgi for velsignelse av hjem i forbindelse med *innflytting*»:

Så lenge det er husets beboere og hjemmet, og ikke huset i seg selv som skal velsignes, vil en slik liturgi ikke være kontroversiell. Å be om at husets beboere skal bevares, og å takke for hus og hjem som Guds gaver, er bibelsk og må betraktes som en diakonal oppgave.

Når det handler om opplevelse av ”uro”, ønsker flertallet i bispedømmerådet at dette er en egen liturgi med *bønn for* - og ikke *velsignelse* av - hus og hjem. Et mindretall ønsker ikke en liturgi for dette siste.

Stavanger bispedømmeråd og *Møre bispedømmeråd* svarer at «Det er ønskjeleg at det blir utarbeidd ei slik liturgisk ordning for velsigning av hus og heim».

Nidaros biskop og *Nidaros bispedømmeråd* er også enig i dette:

Biskop og bispedømmeråd mener at vi trenger en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem, både når hjemmet tas i bruk og hvis familien opplever uro og utrygghet. Vi er kjent med at flere prester i Nidaros har gjennomført velsigneshandlinger ved begge disse anledninger med positive erfaringer. I en slik liturgi er det to grøfter som må unngås. Den ene er at velsignelsen oppfattes magisk som at huset er blitt vaksinert mot alt ondt. Den andre er at vi ikke skal drive diagnostisering av ulike fenomener og uro-opplevelser.

Vi ser det som svært positivt at vi får en ordning for velsignelse av hus og hjem. Dette kan være med på å stedegengjøre troen og synliggjøre at den oppstandne Jesus Kristus er tilstede midt i våre liv og vår hverdag.

Sør-Hålogaland bispedømmeråd viser til at dette allerede er en etablert praksis:

Det er allerede etablert en praksis i Den norske kirke der prester på forespørsel foretar velsignelse av hus og hjem. En norsk oversettelse av den samiske liturgien vedtatt i Samisk kirkeråd i 2007 er i noen grad blitt brukt, men også andre varianter utarbeidet av den enkelte prest tilpasset ulike situasjoner forekommer. På bakgrunn av dette er det svært ønskelig at det utarbeides en fast, godkjent liturgi og ordning som kan imøtekomme dette behovet og sikre en enhetlig og forsvarlig praksis.

Nord-Hålogaland biskop og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gir følgende fellesuttalelse:

Jeg/Vi vil takke for oversendelsen av høringsbrevet, og vil uttrykke glede over at det nå utarbeides en allmenn ordning for Den norske kirke for velsignelse av hus og hjem.

Det er allerede etablert en praksis der prester på forespørsel foretar velsignelse av hus og hjem. Bispedømmekontoret har i de senere år hatt spørsmål fra alle deler av landet om å få tilsendt den norske oversettelsen av den samiske liturgien, vedtatt av Samisk kirkeråd i 2007.

Det teologiske fakultet mener at tiden ikke er moden for en slik liturgi:

I utgangspunktet er det sympatisk at man overveier liturgier for å ta rom i bruk. Kan hende er tiden mer moden enn forrige gang å overveie et slikt ritual. På mange måter er undringen over og tenkningen om funksjonen av rom blitt mer fokusert i de siste årene. Problemet med å innføre en liturgi som skal ta høyde for dette komplekset, er at vi ennå savner en ordentlig refleksjon om rom og rommets formende betydning, inklusive ”hellige” rom. Dette er et viktig emne, og sterkt fremme i samtidsdebatten, men mest i sekulær sammenheng, cf. Edward W. Soja og de tenkere han bygger på. Forslaget viser til Sigurd Bergmanns forskning på feltet, som også trenger videre utvikling innen teologien.

Forslaget velger det for så vidt ”sikre” utgangspunkt: når noen ”tar et nytt hjem i bruk, men prøver å inkludere et annet aspekt som omtales eufemisk: når de ”opplever en form for uro” i huset de bor eller arbeider i”. Vi savner en forsvarlig refleksjon om rom kan være preget av onde hendelser som er skjedd i rommet tidligere.

Det fremstår som prematurt å lage et ritual på dette området. [...] Inntil videre kan trolig kirken nøye seg med introduksjonen: ”Alle ting helliges ved Guds ord og bønn” – og så kan de som er berørt forme en fri bønn kontekstuell.

Det praktisk-teologiske seminar er «nølende» til å innføre en slik liturgi:

Det praktisk-teologiske seminar (PTS) er nølende til innføringen av en liturgi for velsignelse av hus og hjem. Dette er ikke fordi vi er mot en slik praksis, men snarere ut fra en usikkerhet på hvilken status en slik liturgi kan få. Det er noe avgrensende ved å innføre en, fast liturgi. Som høringsdokumentet viser har både vår egen og andre kirker tradisjon for å be for og velsigne også andre steder og gjenstander. Enhver slik særskilt liturgi står i fare for å låse tanken, og sette grenser for hva en kirke velger å stå inne for som velsignende handlinger. Vi mener den enkelte kirkelige medarbeider bør kunne utøve skjønn og liturgisk kreativitet i møte med aktuelle situasjoner og i dialog med våre liturgiske tradisjoner og de liturgiene som allerede eksisterer.

Vi oppfatter at en viktig intensjon med liturgiforslaget er å ta menneskers erfaring på alvor. Behovet for velsignelse av hus og hjem kan romme så mangt, fra ønsker om en god framtid i hjemmet, til behovet for å avverge negative opplevelser. Videre er det en kjensgjerning at også negative ”uro”-erfaringer kan ta vidt ulike former. Skal kirken klare å møte menneskers behov, tror vi at det skjer på andre måter enn ved å lage en fast liturgi.

Vårt hovedsynspunkt er derfor at det bør utarbeides en veiledning for kirkelige medarbeidere om liturgisk arbeid med velsignelses- og forbønnshandlinger. Dele av høringsnotatet kan være et utgangspunkt for en slik veiledning. Vi ønsker oss forslaget til liturgisom et utkast eller eksempel i en slik veiledning, heller enn som en vedtatt liturgi.

Dersom man likevel vedtar en fast liturgi som foreslått, ønsker vi oss i det minste en passus i de innledende bestemmelsene om at enhver prest og kirkelig medarbeider (som

nå) etter eget skjønn må kunne imøtekomme ønsker om andre anledninger og steder som noen ber en velsigne, og at denne liturgiens struktur kan være et utgangspunkt for å skape andre velsignelseshandlinger.

Det teologiske Menighetsfakultet mener at kirken trenger en slik liturgi:

Det teologiske Menighetsfakultet er i all hovedsak positiv til forslaget til liturgi som er sendt ut på høring. I dette ligger det en prinsipiell støtte til at Den norske kirke trenger en slik liturgi. Videre rommer dette en tilslutning til at liturgien skal kunne møte ulike situasjoner og behov. Til sist vil vi også gi honnør for den nøkternhet som så vel høringsdokumentet som selve liturgien gjennomgående er preget av. Liturgien omfatter et felt der krevende teologiske problemstillinger og sammensatte erfaringer kommer til uttrykk. Nettopp fordi mange forhold er vanskelig å sette ord på eller komme til rette med, trenger vi en liturgi. Forslaget som nå er sendt ut på høring, er et godt utgangspunkt for et endelig vedtak.

Kirkelig Utdanningscenter i Nord mener også at en liturgi er å foretrekke:

Det er en fordel med en fast liturgi. For de som etterspør en slik handling, er som oftest den kirkelige legitimiteten og de kjente trygge ordene et sentralt aspekt ved handlingen. For kirkelige medarbeidere er det avlastende å ha noe fast å forholde seg til i møte med et komplekst fenomen. Av samme grunn kan det være en fordel å utarbeide en veiledning. Ikke minst kommer gjerne slike henvendelser gjerne på kort varsel.

Imidlertid bør denne liturgien ha en veiledende funksjon. Om den faktisk gjennomføres eller ikke bør være overlatt til den kirkelige medarbeideren som bli bedt om å gjøre det. Det kan være sjelesørgeriske hensyn eller andre hensyn som taler mot å etterkomme et slikt ønske i en konkret situasjon.

Høgskolen i Staffeldtsgate ser behovet for en slik liturgi og mener at den er godt begrunnet:

Vi er glade for at det er utarbeidet et forslag og ser behovet for dette. Vi mener det er gitt god teologisk, kirkehistorisk og aktuell begrunnelse for en egen liturgi for velsignelse av hjem.

Diakonhjemmets høgskole mener derimot at saken trenger en mer grundig teologisk behandling:

Vi ser det som positivt og ønskelig at kirken er imøtekommende overfor mennesker som henvender seg med et ønske om bønn for hus og hjem. Det er en pastoral oppgave. Kirkens liturgier avspeiler den offisielle kirkens teologi. Hvis kirken skal ha en formell liturgi må både liturgien og teologien den gjenspeiler utvikles mer. Vi synes teologien som presenteres i dokumentet ikke er tilstrekkelig utviklet, og stille videre spørsmål ved om det er nødvendig eller ønskelig at kirken får en liturgi for dette. Det vil være naturlig å overlate saken til Teologisk nemnd for en grundigere teologisk utredning. Blant annet kontakt med de døde, mellomtilstanden og bønneteologi er tema som kirken trenger å arbeide mer med teologisk.

Kirkens liv skal leves nedenfra og for mye standardisering av kirkens uttrykksmåter er ikke ønskelig. Likevel ser vi ut fra argumentasjonen i dokumentet at det kan være behov for ideer som kan fungere som ressurser til dette, og vi anbefaler at det utarbeides noen bønner, forslag til tekster osv, som gjøres tilgjengelig på www.kirken.no og som kan tilpasses og brukes i forhold til den enkelte situasjon. Dette bør også ses i sammenheng med andre forbønnsituasjoner som foregår utenfor gudstjenesten.

Vi reagerer på det sterke fokuset på presten som den som skal utføre dette og mener at det er ønskelig og naturlig at både prester og diakoner engasjerer seg i dette. Diakonene blir ofte knyttet til situasjoner med forbønn av ulike slag, og det bør gjenspeiles i forslaget/ressursene ved at både prest og diakon nevnes som kirkens representant.

Som det fremgår av innledende betraktninger er vi usikre på om kirken trenger en fastlagt liturgi for velsignelse av hus og hjem. Derimot bør det utarbeides et ressursmateriale som kan være tilgjengelig på nettet.

Areopagos mener det er et stort behov for at kirken tilbyr en slik liturgi:

Det er svært ønskelig at det vedtas en ordning for velsignelse av hus og hjem, som kan benyttes når mennesker opplever uro i huset. Vi vil særlig legge vekt på følgende:

- a. Uro i huset er erfaringer som rapporteres i et betydelig omfang. De har ofte – men ikke nødvendigvis alltid – en dyp negativ virkning på personene som opplever dem.
- b. Velsignelse av hus kan derfor betraktes både som en liturgisk/pastoral handling, men også som en diakonal handling. Kirken skal hjelpe mennesker i all slags nød, også mennesker som opplever at deres livskvalitet synger p.g.a. uro i huset.
- c. Mennesker som opplever uro i huset henvender seg i betydelig grad til kirken: til prester eller til organisasjoner de har tiltro til eller enkeltpersoner med spesielle gaver. Ved at kirken imøtekommer disse henvendelsene viser den evne til å ta mennesker på alvor og respekt for deres erfaringer. Utarbeidelse av en offisiell liturgi vil føre dette et viktig skritt videre.
- d. Samfunnsutviklingen gir kirken en betydelig plass ved livets store anledninger, men har samtidig svekket kirkens innflytelse på og berøringsflate med menneskers dagligliv. Den nye liturgien er et riktig skritt i retning av å utvikle kristne praksisformer i møte med dagliglivets utfordringer og hendelser. I en tid der ritualenes betydning øker (og endres) er det svært viktig at kirken har en liturgi/et ritual å tilby, og ikke bare samtale.
- e. Mennesker som erfarer uro i huset tilkaller, og mottar, ofte hjelp fra ulike praktikere i det folkereligøse og nyåndelige feltet. Hvis kirken ikke har en relevant tjeneste å tilby, vil det i stor grad være overlatt til nyåndeligheten å gi både praktisk hjelp, tolkningshjelp og hjelp til å finne mening i hendelsen. Kirkens fravær vil med andre ord åpne for et stadig sterkere nyåndelig nærvær. Derfor er det også viktig å gjøre den nye liturgien tilgjengelig og kjent.

Presteforeningen mener også at det er behov for en slik liturgi:

Presteforeningen gir sin støtte til utformingen av velsignelsesliturgien for hus og hjem. Det er et åpenbart behov for denne type liturgisk verktøy, og kirkens tjeneste er tydelig

etterspurt. Vi mener at en autorisert liturgi vil være en god ressurs i mange ulike situasjoner. I en tid hvor det er så tydelig oppmerksomhet omkring åndelige fenomener er det viktig at også Den norske kirke framstår som en kvalitetssikker aktør og åndelig veileder. På denne måten ivaretar vi den evangeliske oppfordring til medmenneskelig omsorg fra Den hellige skrift, i tradisjonen fra Martin Luthers aktelse for hverdagen og dens kår og kall.

Både *Fagforbundet TeoLOgene* og *Det norske diakonforbund* finner det ønskelig at det vedtas en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem.»

Oppsummerende kommentar til hovedspørsmålet i høringen:

På spørsmålet om det er ønskelig at det vedtas en slik liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem, svarer et klart flertall av høringsinstansene ja. Dette gjelder følgende 19 av i alt 25 høringsinstanser:

Diakonforbundet, TeoLOgene, Presteforeningen, Areopagos, Høgskolen i Staffeldtsgate, Kirkelig utdanningscenter i nord, Det teologiske Menighetsfakultet, Nord-Hålogaland biskop og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd (men vil dele det i to ulike liturgier eller forbønnshandlinger), Tunsberg bispedømmeråd, Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd.

6 høringsinstanser ønsker *ikke* at det vedtas en liturgisk ordning, men at det utformes et ressursmateriale med veiledning og noen bønner eller et forslag til en liturgi som kan tilpasses fritt ved slike situasjoner. Disse høringsinstansene er:

Diakonhjemmets høgskole, Det praktisk-teologiske seminar, Det teologiske fakultet, Hamar biskop og Hamar bispedømmeråd, og Borg biskop.

9 av 11 bispedømmeråd leverte hørings svar, og åtte av disse ni anbefaler at det vedtas en liturgi for velsignelse av hus og hjem.

Når en ser på de begrunnelsene som høringsinstansene har levert til saken, kan disse kortfattet listes opp slik:

Begrunnelser *for* å vedta en liturgi for velsignelse av hus og hjem:

- Kirken har lang tradisjon for velsignelse av hus og hjem
- Det er behov for dette, det etterspørres
- Uro i hus rapporteres over hele verden av millioner av mennesker
- Det er allerede etablert en praksis for dette i vår kirke
- Det er positive erfaringer med en slik praksis

- Viser at kirken tar mennesker på alvor og er opptatt av hele mennesket
- Er et godt hjelpemiddel i det diakonale satsingsområdet
- Gir vern mot fare og hjelp til å tolke liv og hjem
- Fordi det er vanskelig å sette ord på, trengs en liturgi for dette
- En vedtatt liturgi gir kirkelig legitimitet til handlingen
- Kirken kan ikke overlate dette bare til nyåndeligheten
- Kirken kan med dette opptre som åndelig veileder
- Saken er tilstrekkelig utredet
- Liturgiforslaget er nøkternt

Begrunnelser *mot* å vedta en liturgi for velsignelse av hus og hjem:

- Det er noe avgrensende ved å vedta en fast liturgi for dette
- Skal kirken klare å møte menneskers behov, må det skje på andre måter
- Den enkelte prest må kunne gjøre dette ut fra eget pastoralt skjønn
- Teologien er ikke tilstrekkelig utviklet
- Det er prematurt å lage et ritual når refleksjon om rom ikke er utviklet
- Det er ikke avklart om onde hendelser i fortiden kan prege et rom
- Å vie oppmerksomhet til uro-fenomener i hus kan i seg selv være destruktivt
- Det er ikke god luthersk teologi å velsigne ting, men mennesker og hjem

Konklusjon på hovedspørsmålet i høringen:

Et klart flertall av høringsinstansene går inn for at det vedtas en liturgi for velsignelse av hus og hjem, og ikke bare en veiledning. Alle høringsinstanser er enige i at det (også) bør utarbeides veiledningsmateriell om dette.

Et annet viktig spørsmål i høringen var:

Liturgien kan brukes når noen ber en prest eller en annen kirkelig medarbeider komme og velsigne deres nye hjem. Den kan også anvendes når noen opplever uro eller utrygghet.

- Er det ønskelig at liturgien kan brukes ved begge disse anledningene?*
- Ivaretar liturgiforslaget begge disse hensyn?*
- Hvordan kan eventuelt dette forbedres?*

Til A.: Nesten alle høringsinstansene som har gått inn for å vedta en liturgi, mener at det er *ønskelig* at liturgien skal kunne brukes ved begge anledninger.

Kirkelig utdanningscenter i nord begrunner det slik:

Å se både velsignelse av nytt hjem og velsignelse ved opplevd uro eller utrygghet under ett, er et grep som tydeliggjør velsignelseskaraktren og demper ned aspektet av eksorsisme. Det er bra.

To unntak er *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd*:

Vi ønsker en liturgi for velsignelse av hjem *i forbindelse med innflytting*. Velsignelse av hus der mennesker opplever uro, er imidlertid noe annet. Vi ønsker derfor ikke den samme liturgien for slike tilfeller. Vi mener at velsignelse av ”urolige” hus, der det er ”dårlig atmosfære”, eller det vi til vanlig kaller gjenferd, trenger en liturgi som klarere adresserer problemet, nemlig at folk er engstelige på grunn av uforklarlige fenomener eller en truende atmosfære.[...]

Vi tror det kan være en vei å gå å bruke begrepet bønn i stedet for velsignelse her når prester og andre kirkelige medarbeidere blir tilkalt til ”urolige hus”.

Et tredje unntak er *Høgskolen i Staffeldtsgate*, som mener ”vi trenger liturgi for begge disse anledninger, men det bør legges opp til to ulike liturgier, eller innarbeides tydeligere varianter for to så ulike formål.”

Diakonhjemmets høgskole, som ikke ønsker en liturgi for dette, reflekterer likevel over forskjellen mellom de to formålene i liturgiforslaget:

Vi mener at liturgien slik den står ikke kan brukes ved begge disse anledningene. Den tar ikke det vanskelige helt på alvor.[...]Velsignelse av hus og hjem kan ses under 1. trosartikkels synsvinkel. Man takker Gud for noe som oppleves godt og blir minnet om at Gud er alt det godes giver, opphav og opprettholder. Velsignelse av hus og hjem kan også ses under 3. trosartikkels perspektiv. Da blir liturgien en handling hvor hus og hjem helliges og innvies for menneskene som bor der. Uro eller utrygghet i et hus eller hjem synes å være noe annet enn begge disse ovenfor nevnte tilfellene. Her skal bønnen dreie seg om å beskytte og verne noe. Det synes som om det å ha en liturgi med bare små endringer inn mot de to forskjellige anledningene ikke helt yter verken den ene eller den andre rettferdighet.

Det teologiske Menighetsfakultet svarer positivt på spørsmålet om en felles liturgi for begge anledningene, og ”forstår dette som ett av hovedspørsmålene i høringen, vel innforstått med de dilemmaene en slik kobling mellom to ulike hensyn innebærer”. Det burde egentlig være to ulike ordninger, men av pragmatiske grunner går MF inn for en felles ordning:

Vi kjenner denne typen liturgier særlig fra katolsk sammenheng, hvor de går under betegnelsen sakramentalier. Slike ordninger representerer en form for helliggjørelse av ulike menneskelige livsområder og kan romme bønner om vern fra nød og fare. I denne typen sakramentalier skjer helliggjørelsen av de ulike livsområdene normalt i adskilte liturgiske handlinger som gir større anledning til at hvert aspekt kommer til uttrykk i kraft av sin egenart. En liturgi som denne, som møter flere, ikke helt sammenfallende erfaringer og hensyn, vil lett kunne framstå mindre kontekstuell og presis. Når vi likevel velger å følge NFG i sin anbefaling, er det i hovedsak ut fra *pragmatiske overveielser*; vi tror ikke tiden er moden for en liturgi som ensidig adresserer ”uro i huset”. Vi mener dessuten med NFG at det i første omgang er viktig å etablere en liturgi for velsignelse av hjem og arbeidssted i alminnelighet, og at hensynet til ”uro i huset” i første omgang best ivaretas innenfor rammen av dette.

Ut fra dette kan en konkludere med at selv om liturgien skal dekke to svært ulike hensyn, er det et solid flertall for at dette i dag best kan gjøres i form av en felles liturgi.

Til B: Nesten like enstemmig er svaret på spørsmålet om liturgiforslaget faktisk ivaretar begge disse hensyn.

De aller fleste svarer at den ivaretar begge hensyn, samtidig som de påpeker at liturgien bedre ivaretar den positive situasjonen ved innflytting i et hjem, og ikke så godt situasjonen med opplevelse av ”uro”. *Hamar biskop* og *Hamar bispedømmeråd* bemerker dessuten at det første hensynet er best ivaretatt, men det andre hensynet er mest etterspurt! *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* understreker at ”det er viktig å unngå at det siste hensynet underordnes det første på en måte som gjør liturgien utydelig for dem som opplever uro.”

Hvilke konsekvenser dette bør få i en revidert liturgi etter høringen, fremgår i neste punkt C:

Til C: Ut fra dette (punkt b) kom høringsinstansene med en rekke tilleggsforslag til liturgien for å styrke hensynet til situasjoner med opplevd uro i huset. Alle forslag fra høringsinstansene er overveiet og mange av dem er tatt hensyn til i det liturgiforslaget som legges fram for Kirkemøtet 2013. Her følger kun en kort opplisting av noen forslag:

- Bibeltekster med beskyttelsesmotiv tas inn (Salme 23 og Salme 91,11).
- Ved ”uro” bør bibeltekster med Jesus Kristus som den oppstandne og seirende tas inn, han som er sterkere enn alle makter og myndigheter.
- Det må være plass for bibeltekster som uttrykker Kristi objektive forsoningsverk og hans seier over dødskreftene. (Fil 2,6-11, Fil 4,6-7, 1 Joh 2,1-2, 1 Joh 4,7-10)
- Luk 24, 36-43 og Joh 20,19-20 bør med som tekstalternativer.
- Rom 8, 38 – 39 og Heb 13,1-2 bør med som tekstalternativer.
- Salme nr 55 i Salmer 1997 (Som når et barn kommer hjem) bør med.
- De som hører til i hus med uro bør bes for med navns nevne.
- Bønner som svarer på uro i hus bør med som alternativ.
- Bekjennelsen og forsakelsen bør med som fast ledd.
- De som ønsker den liturgiske handlingen oppfordres til å delta i gjennomføringen av den.
- Det skapelsesteologiske må styrkes med en mer frelsesteologisk referanseramme.
- Ved opplevelse av uro bør bønner være mer rettet mot dette, og korstegning og kors bør brukes.
- Det bør skapes større valgfrihet innenfor en felles ramme

Konklusjon:

Høringen viser at et klart flertall mener at liturgien ivaretar både situasjonen ved innflytting i et hjem og situasjonen ved opplevelse av uro. Ettersom høringsforslaget ikke ivaretok så godt hensynet til opplevelse av uro i hus, er dette blitt styrket i tekster og bønner i det fremlagte forslaget til liturgi.

Et annet sentralt spørsmål i høringen var:

- A. *Er dere enige i at det ikke er kirkens oppgave å stille diagnose ved opplevelse av uro i hus?*
- B. *Er dere tilfreds med formuleringen ”opplever uro og utrygghet”?*

Til A: I høringen er det en nesten unison enighet om at det ikke er kirkens oppgave å «stille diagnose» ved opplevelse av uro i hus.

Hamar biskop/Hamar bispedømmeråd svarer ”Ja, for vi kan ikke og skal ikke forklare eller spekulere i det uforklarlige, men legge situasjonen og erfaringene i Guds hender”. *Sør-Hålogaland bispedømmeråd* mener at dette er en avgjørende forutsetning som må ligge til grunn når en skal utarbeide en liturgi til bruk i en slik situasjon”.

Nord-Hålogaland biskop svarer:

Jeg er enig i at det ikke er kirkens oppgave å stille diagnose eller å bekrefte eller avkrefte spesifikke virkelighetsoppfatninger som presenteres. Men samtidig gir de bibelske tekstene rom for en forståelse av at det finnes en usynlig verden med ånder og krefter. Når folk søker til kirken med sine opplevelser og spør etter velsignelse, er det fordi kirken forvalter tekster og språk som oppleves relevant og som vekker gjenkjenning i forhold til de erfaringer de har. Jeg mener derfor at kirken kan bruke denne liturgien med stor frimodighet.

Blant annet i forbindelse med dette spørsmålet påpeker flere at det må innarbeides i ordningen at det bør finne sted en samtale med de berørte i forkant av den liturgiske handlingen.

Det praktisk-teologiske seminar, som ikke ønsker en egen liturgi, understreker behovet for samtale og er enig i at det ikke er kirkens oppgave å «stille diagnose»:

Kirken kan selvsagt ikke bekrefte eller avkrefte verken spøkeri eller uro eller andre forestillinger og opplevelser mennesker måtte ha, hjemme eller andre steder i livet. Det vi kan gjøre er å ta menneskers erfaringer på alvor, og komme dette i møte og være sammen med dem som plages av disse opplevelsene, med for eksempel liturgier som den som nå er foreslått.

Agder og Telemark biskop og *Agder og Telemark bispedømmeråd* utdyper dette slik:

At folk opplever uro i huset, kan skyldes flere forhold. Det kan være en psykologisk forklaring eller en fysisk årsak. I tillegg må kirken være åpen for at det kan dreie seg om

reelle overnaturlige eller åndelige fenomener. Men i noen tilfeller kan det være åpenbart at det her er snakk om et rent subjektivt, psykologisk fenomen som av beboeren oppfattes som overnaturlig. I slik tilfeller mener vi det neppe kan være riktig å velsigne huset og beboerne. Det kan etter vår mening bidra til å befeste en vrangforestilling i stedet for å hjelpe beboeren med å bli kvitt den.

Presten bør imidlertid ikke ta stilling til om fenomenene er reelle eller ikke. Presten rolle er ikke å stille diagnose, men å imøtekomme beboerne som prest og medmenneske. Det riktige vil være at presten lytter til beboernes erfaringer uten å forklare eller bortforklare, men tar på alvor det faktum at hendelsene fører til frykt eller uro for beboeren.

Diakonhjemmet høgskole, som ikke ønsker en egen liturgi, problematiserer en slik tankegang:

Det er ulike meninger om dette. Noen mener at kirken ikke behøver ”stille noen diagnose” [...] Andre hevder at et troverdig møte i en situasjon hvor noen opplever uro eller utrygghet i sitt hjem også må innebære en form for vurdering av hva som egentlig skjer. Å ikke gjøre det vil være å ikke helt ut ta menneskene på alvor. Utfordringen med dette standpunktet er at dette er det vanskelig å si noe om og at kirken ikke har reflektert tilstrekkelig teologisk rundt hva som skjer i slike tilfeller til å kunne møte dette på en god måte.

Ettersom et solid flertall av høringsinstansene slutter seg til at prinsippet om ikke å stille diagnose, kan en kanskje komme til rette med noe av denne innvendingen ved å presisere slik: Å reflektere sammen med de berørte over mulige forklaringer på opplevelse av uro, er selvsagt ikke utelukket i den sjelesørgeriske prosess og samtale som bør finne sted før og etter den liturgiske handlingen. At en liturgi ikke bygger på en bestemt ”diagnose”, og at det advares mot å bekrefte den ”diagnose” de berørte selv har stilt, utelukker ikke muligheten for en reflektert og lyttende sjelesørgerisk samtale om dette.

Til B: formuleringen ”opplever uro og utrygghet”

Også på dette punkt var det bred tilslutning til liturgiforslaget som ble sendt på høring. Noen høringsinstanser ga nærmere begrunnelser for formuleringen «opplever uro og utrygghet» - en formulering som etter høringen er blitt utvidet (se nedenfor):

Sør-Hålogaland bispedømmeråd begrunner det slik:

Formuleringen ”opplever uro og utrygghet” skal dekke situasjoner som kan være svært ulike. Videre må også denne formuleringen ha som utgangspunkt at kirken ikke skal bekrefte en bestemt virkelighetsoppfatning eller årsaksforklaring. På bakgrunn av disse hensyn synes formuleringen å være tilstrekkelig åpen til å dekke mange ulike situasjoner, samtidig som den uttrykker at det dreier seg om en subjektiv opplevelse av en situasjon.

Kirkelig utdanningscenter i nord skriver at «å oppleve uro eller utrygghet er en formulering som fokuserer på opplevelsen til dem som etterspør handlingen uten å ta stilling til innholdet i deres forestillinger. Det er sakssvarende.»

Diakonhjemmets høgskole mener at formuleringen er god:

Vi mener at denne formuleringen er god. Den tar utgangspunkt i opplevelser og peker mot en sjelesørgerisk tilnærming. Men vi er fortsatt uenige i den faste liturgien det legges opp til og mener at det er tilstrekkelig med noen ressurser som man kan bruke slik det er naturlig i den enkelte situasjon.

TeoLOgene viser til det totale sjelesørgeriske ansvaret en prest har, og presiserer sin tilslutning til den valgte formulering slik:

Følgelig bør ikke selve liturgien i og for seg gå veldig langt i formuleringer, men akseptere og gi rom for henvendelser om velsignelse av hus og hjem. Hvordan dette utdypes i den enkelte situasjon må skje i sjelesørgeriske kontekster i forkant av at presten benytter liturgien. I denne sammenheng oppleves formuleringen ”uro og utrygghet” som dekkende.

Også *Det teologiske Menighetsfakultet* slutter seg til formuleringen, men peker på det tvetydige i ordet ”uro”:

Formuleringen ”uro og utrygghet” sier etter vårt syn tilstrekkelig, og ikke for mye, om hva slags erfaringer denne liturgien (også) skal imøtekomme. Betegnelsen uro opplever vi innebærer en hensiktsmessig tvetydighet. Sammenstilt med ”utrygghet” peker ordet primært i retning av ”indre uro”, samtidig som formuleringen heller ikke utelukker uro av en annen art. ”Utrygghet” forstår vi som således dels om en presisering av uroen, dels som en konsekvens av den. Mer trenger ikke å bli sagt om fenomenet innenfor rammen av en liturgi.

Presteforeningen anbefaler derimot at man ser etter alternative formuleringer:

Vi er ikke tilfreds med den valgte formulering. Å møte ”uro og utrygghet” krever klar skjelning mellom behov for sjelesorg, åndelig veiledning eller klinisk terapi/behandling. Vi vil anbefale at man ser etter alternative formuleringer før det konkluderes her.

Agder og Telemark biskop/Agder og Telemark bispedømmeråd er heller ikke fornøyd:

Begrepet ”uro” i den foreslåtte liturgien er for upresist ved at det ikke kommuniserer at det her for de aller fleste vil være snakk om uforklarlig uro som skaper utrygghet.

Noen høringsinstanser mener at det er plass for supplerende betegnelser:

Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd foreslår at «formuleringen ”uro og utrygghet” bør suppleres med ”uforklarlige fenomener”, da det ofte er det som er foranledningen til at mennesker tar kontakt med kirken i slike spørsmål.»

Det teologiske fakultet karakteriserer ordene ”uro og utrygghet” som en ”eufemisk” (forskjønnende) omtale og *Nidaros biskop/Nidaros bispedømmeråd* mener ”det kan være rom for noe mer beskrivelse av beboernes erfaringer i utformingen av bønnene”.

Areopagos gir en utførlig kommentarer til den foreslåtte formuleringen:

Formuleringen ”opplever uro eller utrygghet” tar utgangspunkt i erfaringen og beskriver med allmenne begreper nøkternt og konkret det som erfares. Det er et godt utgangspunkt. I en bredere kommunikasjon og diskusjon rundt fenomener er det viktig å unngå all terminologi som bidrar til å gjøre det svevende eller pirrende, som for eksempel: overnaturlig, gjenferd, spøkelser, ”sjeler som ikke har funnet ro”. Skal man karakterisere erfaringene, er *ekstraordinære*, eller *uvanlige*, gode begreper å bruke. Det er også viktig at kirken bidrar til å skape et rom for det *uforklarlige*, i en kultur som er vant med at det er svar å få på alt – tilgjengelig bare et tastetrykk bort. Benyttelse av begrepet ”overtro” innebærer at man avviser fenomenet i seg selv (implisitt også erfaringen), ut fra at en finner en rasjonell forklaring på det. Ved å bidra til å bygge rom for det uforklarlige, kan kirken unngå å avvise slike erfaringer, uten å måtte forklare dem.

Konklusjon:

Høringen gir altså god støtte til å fastholde at formuleringen «oppleve uro og utrygghet» ikke representerer kirkens (ontologiske) forståelse av virkeligheten, men er en formulering som på en sammenfattende måte beskriver det som de berørte selv erfarer. Mange støtter derfor denne formuleringen.

Samtidig peker flere høringsinstanser på at dette ikke fanger opp det mange berørte beskriver som noe sentralt i deres opplevelse, nemlig at det for dem handler er noe ekstraordinært eller uforklarlig, og ikke (bare) om en (emosjonell) utrygghet. Kun en ”tvetydighet” i ordet ”uro” fanger dette opp, fremgår det av Menighetsfakultetets kommentar.

Areopagos foreslår begrepet ”uvanlige fenomener”, mens *Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd* foreslår ”uforklarlige fenomener” i tillegg til ”uro og utrygghet”, eller forkortet til ”uro og uforklarlige fenomener”. Ordet *fenomen* er nettopp et ord som *beskriver* en sansing eller opplevelse, og ikke en årsaksforklaring eller påstand om hva som er virkelig eller hva som representerer en sann eller riktig forståelse av en hendelse eller opplevelse. Likevel kan uttrykket «uforklarlige fenomener» gi inntrykk av dette.

Dette førte til at uttrykket etter høringen ble utvidet og endret til «opplever uro, utrygghet eller hendelser som er vanskelig å forklare». Denne formuleringen inneholder ikke en bekreftelse på at det *ikke* finnes noen (naturlig) forklaring på fenomenet, men sier at en henvendelse til kirken, ikke bare kan skje på grunn av følelser (uro og utrygghet), men også på grunn av noe som de opplever som «hendelser som er vanskelig å forklare».

Konklusjon:

Ut fra dette, og ut fra et tilleggsforslag fra Bispemøtet, ble rubrikk 2 endret til følgende formuleringer i det liturgiforslaget som legges fram for Kirkemøtet:

Dersom presten eller en annen kirkelig medarbeider blir bedt om å komme til hus der man opplever uro, utrygghet eller hendelser som er vanskelig å forklare, kan denne liturgien også anvendes. Det er en forutsetning at den som utfører handlingen på forhånd har hatt en samtale med den som ber om forbønnshandling.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Bispedømmene og fellestrådene må påregne en liten trykningsutgift til materialet, som vil bli distribuert av Eide forlag. Et høyst foreløpig anslag på liturgien tilsendt i trykket form kan være kr 40 for hver kirke og til hver ansatt prest og kirkelig medarbeider. Det er ikke knyttet særskilte opphavsrettigheter til denne liturgien, som vil ligge gratis tilgjengelig i digital form.

Utover dette kan en ikke se at saken medfører andre særlige økonomiske og administrative konsekvenser. Det kan likevel tenkes at flere vil etterspørre velsignelseshandlinger fra prester og andre kirkelige medarbeidere når en slik liturgi foreligger. Samtidig er dette allerede en etablert praksis mange steder og den samiske liturgien har vært brukt av mange.